

Provst Daniel Peter Smiths Erindringer fra hans Skolegang og Lærertid i Roskilde.

Ved **Dan. Smith Thrap**, Sognepræst i Kristiania.

Daniel Peter Smith blev født 29. Septbr. 1782 i Mehrn Præstegaard. Hans Fader var Provst og Sognepræst Troels Smith, død 1823, 80 Aar gammel og Jubellærer ligesom hans Fader, Mag. Peder Smith, Sognepræst i Holbæk, død 1795, 86 Aar gammel. Moderen hed Anna Agnete Plum, Datter af Daniel Plum, Sognepræst til Baarse. Hun maa have været en udmærket dygtig og opofrende Kvinde, hvem Sønnen skyldte meget. Hun tog sig med Iver af Børnenes Undervisning og maa i Kundskaber have været langt fremme for sin Tid. 1784 flyttede Præsten Troels Smith til Holbæk, idet han ved Guldbergs Hjælp fik mageskifte med sin gamle Fader, og her fik saaledes Daniel Smith tilbringe sin Barndom. Efter at have prøvet forskellige af Datidens Huslærere, blev han sat i Roeskilde Skole 1793 og blev herfra dimitteret 1800. Han fik laudabilis til artium og beredede sig til at læse til ex. philos. et philol. under Vejledning af sin dygtige Broder Caspar Wilhelm Smith; men Læsningen blev afbrudt ved Krigstilstanden 1801, da han med de andre Studenter maatte gribe til Vaaben. Han var Vidne til Slaget 2. April 1801, men det udfylder kun en liden Plads i hans Optegnelser,

medens han derimod leverer en længere interessant Skildring af Studenterkorpset og dets Gjerning. Efter Krigens Ophør tog han examen philol.-philos. med laudabilis og begav sig saa hjem til Holbæk, hvor han som 19aarig Yngling blev forlovet med Nikoline Sofie Friis Col-ding, der 6 Aar efter blev hans Brud og fik følge ham gennem Livet i mer end 60 Aar. Hans Fader lovede ham nu at understøtte ham med 10 Rdlr. maanedlig i 3 Aar — ikke en Maaned længere —, hvis han vilde studere Theologi. Han blev nu en flittig Student, skjønt han ikke var uden Venner, der nok kunde gjøre farlige Indgreb i hans Tid. 4. April 1804 fik han theologisk Eksamen med Karakteren egregie. Efter et Ophold paa Landet fik han ved Kommandør Sneedorps Bistand en Plads paa Ehlerssens Collegium i Febr. 1805 og begyndte samtidig sit Cursus i det pædagogiske Seminarium. Det var en trist Begyndelse, da hans Moders Død samtidig indtraf (25 Febr. 1805). Han fandt rigelig Underholdning ved private Informationer, og det klinger for os hel besynderligt, naar han nævner som den kjæreste af dem alle de Timer, han — Kandidaten med egregie — tilbragte som Skrivelærer i de 2 øverste Klasser i Efterslægt-Selskabets Realskole, der paa den Tid bestyredes af H. P. Mønster (død som Biskop i Aarhus). Efter Anmodning af nogle af Disciplenes Forældre oprettede Mønster en liden Klasse for »udmærkede Dreng«, der udenfor Skoletiden skulde undervises i Latin og saaledes forberedes til 2. Klasse i Metropolitan-skolen. Den blev betroet Smith, der her fik til Disciple bl. a. Ludvig Kirstein, Hans Vilhelm v. d. Osten, Simon Laub, Peter Dichmann, Peder Hjort og Niels Andreas Thrap, der fulgte ham til Roeskilde og blev i hans Hus, til han blev dimitteret. I April 1806 afholdtes Seminariets Dimissions-Examen, hvorefter Kandidaterne skikkedes ud som Adjunkter til sine respektive Skoler. Smith blev 17 Oktober 1806 udnævnt til Adjunkt i Roeskilde, hvor han ogsaa 27 Juni 1814 fik en Ansættelse som Præst ved

St. Hans Hospital paa Bistrup, hvortil han blev ordineret af Biskop Münter 7 Juli 1814. Fra Høsten 1814 til Septbr. 1815 var han konstitueret Rektor, men imidlertid var han 23 Juni 1815 bleven udnævnt til Sognepræst i Sækkjøbing. Ved at bebygge Præstegaarden her tilsatte han alt, hvad han ejede og kom derhos i en betydelig Gjæld, der i en Række af Aar trykkede ham. Han længtes efter Forflyttelse og modtog med Glæde Grev C. D. Reventlows Kaldelse til Horslunde Sognekald paa Lolland. Her modtog han mange Beviser paa Menighedens Velvilje, havde venlig Omgang med Biskopen og Præsterne, og i Huset var der Sundhed og Tilfredshed. Han blev Meddirektør for det Vesterborgske Skolelærerseminarium 1820, og 23 Maj samme Aar Provst for Lollands Nørre Herred. Fra 1828 blev hans Hus meget hjemsøgt af Sygdomme, og han maatte tænke paa at flytte til et Sted, hvor et andet Klima kunde bringe en Forandring. Imidlertid blev han 28 April 1829 Distriktsprovst for Lollands Nørre og Sønder Herreder samt Øerne Fejø, Fæmø og Askø. Ved Aarets Slutning foranledigede Mynster ham til at tænke paa at blive Sognepræst ved Hellig Gejstes Kirke i Kjøbenhavn, og han rejste ind for at holde Prædiken for de kongelige Herskaber; men Onsdagen, før han skulde prædike, indtraf Prindsesse Carolines bekjendte Uheld, da hun forbrændte sit Ansigt, og han maatte forlade Kjøbenhavn uden at have holdt sin Prædiken. Han tog det som et Varsel og tænkte: »der vil Gud ikke have dig.« Han blev da i Horslunde, indtil han 3 Jan. 1834 blev udnævnt til Sognepræst i Stege og 12 Februar samme Aar til Provst i Møenbo og Baarse Herreder. 28 Oktbr. 1836 blev han Ridder af Danebrogen. 1844 gjorde han med sin Hustru og 3 af sine Børn en Rejse til Norge for at besøge sin Plejesøn N. A. Thrap, Byfoged i Kristiania. Under denne Rejse paadrog han sig en Gigtssvaghed, der siden aldrig forlod ham, og som i hans sidste Aar tvang ham til at gaa med Krykker. Denne Svaghed var vel Aarsag til, at han 27 Marts 1845 søgte

sig entlediget fra Provste-Embedet i Baarse Herred, medens han vedblev som Provst i Møenbo til 1 Januar 1856. Den 17 Oktbr. samme Aar holdt han sit Embeds-Jubilæum og blev i den Anledning dekoreret med Danebrogsmændenes Hæderstegn. Sit Embede nedlagde han 1 Decbr. 1858. Han blev gift 31 Oktbr. 1806 med Nikoline Sofie Friis Colding, med hvem han i sit Jubilæums-Aar holdt Guldbryllop. Hun døde 20 Marts 1864. Han fulgte hende 1871.

I sine Optegnelser har han leveret interessante Bidrag til sit Livs og til sin Tids Historie. Han paabegyndte dem 1848 i sit 66de Aar og afsluttede dem først 1869. De kan ikke trykkes i sin Helhed, ligesom de ikke af den højerværdige Forfatter ere bestemte til Offentliggjørelse. Meget deraf har dog Interesse for en større Læserkreds, og man maa derfor være den afdøde Hædersmands Børn taknemmelig for Tilladelsen til at meddele et og andet af de gamle Minder.

I.

Skoletiden (1793—1800).

— — — — Min Moder, skjøndt hun nødigt slap mig af sin Haand, saae dog grant, at jeg vænnedes til Dovenskab og Selvraadighed ved de jammerlige [Hus-] Lærere og ved den ustadige Underviisning af min Fader, der desuden var altfor cholerisk til at være Lærer, og hun fik derfor min Fader overtalt til at sende mig i Roeskilde Skole, hvis Rector, Dr. og Prof. Johan Henrik Tauber, var academisk Ven af min Fader. Men havde den kjære Moder vidst, i hvilke Farer hun udsendte sin stakkels hjælpeløse Dreng, saa havde hun villet grue derved. Min Fader meente at gjøre det grumme godt, da han valgte Roeskilde, hvis Rector stod i stort Rye som en human Mand, og fulgte derfor hans Raad at logere mig ind hos en anden stor Discipel, der kunde tage sig af mig.

Denne heed Lars Gram, og jeg føler endnu den Skræk, som betog mig, da jeg saae en lang og svær, rødhaaret og fregnet Person, som med sletske Ord lovede min Fader, der godt kjendte hans Familie, at vejlede hans lille Daniel. Ak, Gud naade den lille Personage! Neppe var jeg faldet i Søvn første Aften, førend Contubernalen ruskede mig op (Klokken var 9), tvang mig til at klæde mig paa og gaa i Byen at købe — Brændevin; thi med Kort, Brændevin, Vertshusgang og gemene Spectakler tilbragte den hele Mesterlectie deres Tid. De vare omtrent 25 i Mesterlectien, da jeg kom i Skolen [1793], og saavidt mig er bekjendt, blev ikke flere end 3 af dem Embedsmænd — Resten gik forloren. Rector vidste enten intet af deres slette Levnet, eller han maa have levet i den samvittighedsløseste Ligegyldighed. En lærd Egoist var han, som aldrig kom ud af sit Studerekammer uden de tre Dage om Ugen, naar han læste paa Skolen. En stok Rationalist var han, og hans store Lærdom blev som hans store Bibliothek, der nu staar hen i Roeskilde Domkirke som Stiftsbibliothek, en død Skat, saa hans Fortjeneste kun er ringe. Forresten maa man til hans Undskyldning sige, at de gamle latinske Skoler ikke kunde bestaae uden en despotisk Rectors Færle. Saaledes var hans Formand, Justitsraad Saxtorph, saaledes var Thorlacius i Kjøbenhavn og Wøldike i Slagelse. Tauber derimod hørte til den da begyndende philanthropiske Skole, Campe, Salzmann, Basedow o. s. v., og han vilde, at alting skulde gaae med det Gode, d. e. af sig selv, og uden at kjende Skolernes rette Forfatning, ødelagde han saa jevnt 3 Skoler, Horsens, Odense og Roeskilde. Det var dernæst en særegen Beskaffenhed ved de gamle latinske Skoler, at Conrector var gjerne en lærd, pedantisk Magister Rosiflengius, som aldrig kunde avancere til Rector. Saadanne Fyre var en Mag. Gotschalck i Slagelse, og i Roeskilde Conrector Mag. Søren Sevel og en 5te Lectie Hører Mag. [Salomon] Gjør. At gjøre Nar af disse og de mest enorme

Spectakler var samtlige Disciples daglige Studier og daglige Fornøielse. — — — — —

Der var i Skolen et stort firkantet Rum med Vinduer til alle Sider, delt i 3, en Forstue, hvori et Brædeskillerum skjulte Skolens tarvelige Bibliothek, mest Autores i Svineskinsbind, og nogle nyere, som Tauber havde skaffet til eget Brug; thi Hørerne brugte ikke at læse, men derimod mere Tampen. Det øvrige Rum var atter afdeelt paa tværs ved et Brædeskillerum, inden hvilket det Allerehelligste, Mesterlectionen, befandt sig med et stort Catheder i Midten, hvor Rector eller Conrector thronede, og et stort Skab i Muren, som brugtes kun til Spectakler. Den øvrige Deel af Rummet var deelt ved Rækværk i 4 Baase til de 4 andre Lectier — — — —, i hvis Midte Hørerne sad paa en Træstol. I dette store Rum var 2 Kakkelovne i Midten og en Passage heelt igjennem til Mesterlectionens Fløidøre. Disse aabnede sig hver Morgen, naar Rector og Hørere vare komne, og en Mesterlectionianer snøvlede en Bøn frem, hvorpaa der brøttes et Psalmevers, og dermed begyndte Hørerne at høre, tyde og — tampe. Der kunde vel være 80 til 100 Arbeidsbier i denne Kube. De summede høit nok, men de arbeidede ikke, og der kom meget lidt Honning og Vox ud af disse Celler. Imidlertid gik det dog nogenledes ordentlig i Rectors 3 Dage, men desto galere i Conrector Sevels 3 Dage. Dog maa bemærkes, at disse 6 Dage, hvori Skoletiden skulde være fra Kl. 8—11 og fra 2—5, reduceredes ordentligvis til $4\frac{1}{2}$ Dag, eftersom Onsdag og Lørdag Eftermiddag var fri, samt Fredag Formiddag, da Disciplene skulde synge i Choret til Altergang; men sædvanlig svandt Læsetiden endnu ind til $3\frac{1}{2}$ Dag, da man bad Lov, som det heed, 2 andre Eftermiddage. Naar man saa drager en Time fra om Dagen, da Disciplene efter gammel catholsk Viis holdt Bøn, Morgen Kl. 8 og Eftermiddag Kl. 3 i Domkirken, og saa fra drager endvidere 9 Ugers Ferie om Aaret og 2 Ugers Examen, saa bliver Facit af denne lærde Underviisning

endnu elendigere end i vore Bønderskoler nuomstunder [1850], og man kan begribe, at 7 Aar (som min Skolegang) var ikke 2 ordentlige Skoleaar, og Disciplenes Kundskab var saa ringe, fordi deres Dovenskab var saa stor, og Lærefag og Methode saa slet, at Nogle gik 12 Aar i Skole, d. e. legede først, røg Tobak (jeg fra mit 13de Aar), siden havde Skjæg paa Hagen, legede Kjærester, drak Brændeviin og spillede Polskpas, indtil — de enten afgik bag ud til Boutiker, Søen og Haandværk eller dimitteredes og fik Karakteren reject, der kostede Rector en Mulct af 20 Rdlr. Jeg nævnede før Chorsangen. Det var Arbeide for den halve Deel af Duebrødre rige Stiftelse, som tilkom Latinskolen, hvorfor ogsaa dens Disciple skulde holde Bøn, læse et Capitel i Bibelen og synge en Psalme Morgen og Aften i Duebrødre Hospital (Duebrødre var den hellig Aands Munkekloster, hvis Symbol var Duen). Chorsangen var en daglig Forargelse og Vanhelligelse af den herlige Domkirke, og var endog mig, saa letsindig jeg var, modbydelig. Der kom ikke et Menneske uden Discipline — 6 à 8 brølte en Psalme, Flere røg Tobak, havde Hatten paa, tærskede med en Bolt eller gjorde Nar og snøvelede ad en gammel Kjelling, heed Fløde-Karen, som de fik til at komme i Choret og pibe en Solo, hvortil de sang Choret. Morgen- og Aftenbønnen i Hospitalet var ligesaa usømmelig, men dog Drengene til Besvær. — — — — — Det halve Discipel-Antal gik skifteviis til Høimesse og den anden Halvdeel i Aftensang. — — — I mine første Skoleaar var en udlevet Olding Domprovst, som lod prædike for sig af hvem, han kunde faae fat paa, og Aftensangspræsten var en Original, heed Baagøe — — — Med en trekantet Hat, Bredsiden i Panden, en Nankinsfrak og en høi Stok i Haanden besøgte han flittig Borgerskabet, sang og spiste og drak ved deres Gilder og var en jovial Mand af en Præst at være. Han havde en Stentor-Stemme og messede mageløst med en Metal-Røst som den, der udgik fra

Phalaris's Oxe — — — Under hans Prædiken var der mange Spectakler, især fordi deels Disciplene sad lige under Prædikestolen og deels vare ene i Kirke. En daarlign Indretning af Tauber var, at 1 Discipel, kaldtes Chor- og Kirke-Notarius, skulde hver Gang optegne de Fraværende (der ofte vare de skikkeligste) til Mullet af 4 β og dernæst holde Styr paa de Andre ¹). Ingen af Hørerne og heller ikke Tauber besøgte Kirken. Kun Conrector Sevel, en gammel bigot Synder og Pebersvend, var hver Søndag i Kirke, hvad der kun forøgede Disciplenes Spectakellyst, da de saa fortsatte i Kirken, hvad der var Hverdagsbrug i Skolen, nemlig paa tusinde Mauder at drille denne pedantiske Magister. — — — Sevel var yderst fattig paa Næse, hvorom i Katastrophen af hans Historie. En Følge af Næsemangelen var en skrækkelig Snøvlen, som i hans Scansion af Horats, hans Deklamation og Psalmesang tog sig jammerlig ud. Forresten var han lærd paa sin Viis, men elegant, som Peltsfrakken og Haarpung-Parykken [viste]. Han var som sagt Pebersvend, men da Embedet var godt, eiede han selv Huus og førte Huusholdning, altsaa havde han en Huusholderske, og hvor gjerrig han end var, saa han negtede sig selv at ryge Tobak, men købte en Træpibe, som bestandig hang ham i Munden, saa havde han dog ikke Hjerte til at negte sig selv at have en smuk Huusholderske. De store Disciple, der ellers altid vare imod ham, vare dog enige med ham i den Smag og besøgte Huusholdersken saa lumskelig i hendes Værelse.

— — — — — Man tænke sig nu — — — —
hvilken Fornøjelse vi havde i Conrectors 3 Spektakel-Dage. Dog inden jeg forlader Sevel, maa jeg dog berette et Sagn om en Begivenhed, der før min Tid havde tildraget sig,

¹) Dette var vel neppe nogen Indretning af Tauber. da man allerede i det 18de Aarh. finder slige Notarer ved Skolerne omtalte (se Rørdam, Kbhvns Univ. Hist. II, 704). Jvfr. foran S. 540.

og som var et ret Glandspunkt i Sevels Historie, ja saadant, at man ikke vel kan tænke sig nogen større Forlystelse for en tumultuarisk Discipelflok. I 5te Lectie, der stødte lige op til Mesterlectiens Brædeskillerum, hvori Drengene havde boret mange Huller for at see paa Læreren hist oppe, var en Hører, et Pendant til Sevel, Magister Gjør, Pebersvend som han og — fordi de gjorde Cour til samme Dame — bitre Fjender. En Dag, Mesterlectiens Disciple vare i Chor, spadserede Sevel op og ned i sit Rige og saa ret godt, at en Discipel, der var bleven tilbage, med et Pusterør pustede gennem et Hul Ærter i Mag. Gjørs Paryk, medens denne sad og docerede for sin Lectie. Endelig rejser Gjør sig op for at fare op i Mesterlectien, og Drengen salverede sig med sit Pusterør ind i et Skab. Da Gjør rasende kommer ind, finder han ingen anden end Sevel. Hvem puster Ærter i min Paryk? skreg han — hva! — hva! Puster jeg Ærter i hans Paryk! raabte Sevel — og nu begyndte en Skjælden paa Dansk og Latin, indtil Gjør slaaer til Sevel, og de komme ordentlig op at slaaes, medens Parykkerne fløj i Luften. Strax samles Disciplene, slaae en Kreds om de Kjæpende, opmuntre dem med Hurraraab, og naar de lærde Arme synes at ville blive trætte, puffe dem sammen paany, indtil de begge styrte omkuld, og Disciplene med alle Honneurs, Puf og Skjældsord kaste Gjør paa Døren. — Denne Gjør var højlig forhadet formedelst det Tyrannie, han havde øvet, da de vare under ham. Da han nu en Aften, som Drengene vidste, kom hjem, havde Mesterlectianerne besluttet at give ham en alvorlig Revselse. Han boede ovenpaa Skolebygningen, og en Trappe med 16 Trin førte derop. 32 Disciple stillede sig nu hver med sin Hasselkjp op i Mørket, 16 paa hver Side med Benene paa Kors. Da nu Gjør kommer, lukke de hastig Døren bag ham. Næsten halvdød kommer han til det øverste Trin og segnede omkuld. Drengene bar ham ind i hans Stue og undervejs fortalte ham, at nu havde han smagt, hvorledes

det var at faae Prygl, hvoraf han havde givet dem saa mange. En Sygdom var Følgen. Biskopen, dengang Latinskolens Enevoldsherre, fandt det betænkeligt at jage 32 Disciple ud paa engang. Magister Gjør havde fortjent Straffen. Sagen blev neddysset, Gjør reiste, og — denne Mand gjorde de til Rector i Christiansand ¹⁾).

Conrector Sevel gik af fra Skolen omtrent 1798, og Magister Schultz, min 5te Lectie-Hører — — — — flyttede op til Conrector, paa samme Tid jeg kom i Mesterlectie. Da Sevel nu var uden Forretninger og uden de sædvanlige Adspredelser, der dog bragte hans Blod i Bevægelse, saa kunde hans hykkelske Guds frygt ikke læn-

¹⁾ Salomon Gjør var født 1745, var 1765 Alumnus paa Kommunitetet og blev 1769 Hører i Roeskilde Skole, tog 1785 Magistergraden. Han siger selv, at han »med Hengivenhed har ofret sig til Skolefaget« fra sin tidligste Ungdom. Biskop Balle, der var 1 Aar ældre, har kjendt ham som »Medstuderende ved Kjøbenhavns Universitet, hvor han udmærkede sig ved rosværdig Fremgang i sine Studeringer saavelsom ved Sædelighed og god Opførsel«. Biskopen skriver videre: »Med en ligesaa berømmelig Duelighed og Flid haver han forestaaet sit Embede som Collega ved den latinske Skole i Roeskilde og ladet sig Disciplenes Forsømmelser være saa høist magtpaaliggende, at han endog udenfor Skoletimerne haver arbejdet med dem for at bringe dem desto videre, samt derhos givet dem Undervisning i det franske og tyske Sprog«. (Erkl. paa Gjørs Ansøgning om Rektoratet i Krsand af ²¹/₆ 1789). Professor Tauber, der synes at ynde Billedsproget, lader tydelig nok forstaa, at Gjør maatte bort fra sin Post: » — — — Det gaar Skolelærere, som længe blive siddende paa een og samme Post, ligesom visse Planter og Væxter, at de staae Fare for at visne og gaae ud; blive de derimod omflyttede og udrevne fra det ved Ensformighed kjedsommelige Arbejde, faae de som nyt Liv og Styrke, og skyde sig som frugtbare Træer i Vejret, udbrede Skygge og meddele Frugter til deres nærmeste og fjerneste Omkreds. Jeg ønsker derfor oprigtig, at dette Forsøg paa Befordring maatte lykkes, at ikke Supplikanten ved tiere Afslag skulde nedveies af Mismodighed og blive unyttig for sin nuværende Post og tilsidst uduelig (sic) til al kongelig Naade« (Erklæring ¹⁹/₆ 1789). Gjør blev udnævnt til Rektor 2 Oktober 1789 og døde i Embedet 1806. En af hans mest bekjendte Disciple, N V. Stockfleth, siger, at Skolen ved ham kom i et godt Ry (Stockfleth: Dagbøger, III).

ger holde ud i den frygtelige Ensomhed, hvori Samvittigheden er den eneste Røst, som høres. I stor Sindsuroe tyede han til Domprovsten, dengang Dr. A. Birch, siden Biskop i Aarhus, og denne blide, christelige Mand, der ellers var en sjelden Perle i Domprovst-Rækken, har formodentlig saa godt som muligt trøstet ham, men det hjalp ikke længe. En Dag griber han sin Ragekniv, skjærer et Par store, men ikke dødelige Saar i Halsen, og derpaa, blodig som han var, med Sloprok og Tøfler render han op ad Gaden i Roeskilde. En fordums Discipel, Lenz, en af de 12 Skoleaars-Karle, som for nogle Aar siden var gaaet reject, men nu havde ægtet en Kjøbmands-Enke, var Kjøbmand og Papa, stod just i sin Bod-Dør, sprang ud og bar den arme afsindige Sevel hjem. Han blev transporteret til Kjøbenhavn, hvor han havde en Broder, Professor Sevel ¹⁾, og efter nogle Dages Forløb saae han sit Snit til at gjøre et bedre Snit, som endte hans Liv. Jeg tror vist, at han var nær ved 70 Aar gl. Som man fortalte, havde han paa sin Udenlandsrejse ført et lastefuldt Levnet i Göttingen, forført en ung Pige, som døde, og dræbt hendes Broder i en Duel og — selv kom han lærd, men næseløs hjem, og i over 30 Aar ødelagde [han] Roeskilde Skole.

— — — — — Tauber taalte meget af bare Humanitet og — for sin lærde Roligheds Skyld. [Da engang Drengene havde ført Anders Ringers Heste ind i Skolen og raabte ind ad Vinduerne: »læs nu, Søren!«] rendte Sevel næsten gal over til Professor Tauber og gebærdede sig grumme ilde. Tauber fik ham til at sidde ned, gav ham et Glas Kildevand og søgte at tale ham tilrette; men da han i Talens Løb lod disse Ord falde: »Aa, Hr. Magister! naar Drengene ere urolige, maa man have Been i

¹⁾ Professor Frederik Christian Sevel døde allerede 1778. Det maa da formodentlig være Michael Hofmann Sevel, der blev Professor 1791.

Næsen!« — skreg Sevel: »Hvad! Hvad! vil han ogsaa gjøre Nar af mig?« og rasende, som han var kommen, foer han bort og huggede Døren i efter sig.

De andre 4 Hørere vare, i 2. Lectie Jacob Saxtorph, senere Forstander for Jonstrup Seminarium, 1818 Rector for Odense Skole, Professor, R. af Db., død som Emeritus 1850, 82 Aar gammel, min særdeles Patron, da jeg kom i Skolen. 3. Lectie-Hører heed Joen Dam Vind Gjemsøe, et ypperligt Gemyt, godt Hoved, som kunde hele Justinus og Phædrus samt Golii grammatica graeca og Badens latinske complet udenad, — en lykkelig Omstændighed, thi han eiede ikke en Bog, men brugte hele sin Løn til dobbelt Øl og Aviser. Han var en stærk Politicus, havde Kone og Børn, og Drengene heed Marius, Scaevola, la Fayette o. s. v. Til 3. Lectie-Hører Embedet var den Ret tillagt at kunne faae Præstekaldet for St. Jørgens og St. Ibs (den sidste Kirke, i hvilken jeg dog har prædiket, er nu et Pakhuus), men Ulykken var, at vor gode Gjemsøe ingen Attestats havde. Rector, som yndede ham og dengang var en Souverain over den rige Skoles Indkomst, lod ham tage til Kjøbenhavn for at læse til Attestats paa Skolens Regning. Der var han et Aars Tid — men ak! — Kjøbenhavn brændte af 1795, og da vi Drengene gik ud ad Kongevejen, som Ilden oplyste som den klare Dag, og hvor Tusinder kom flygtende med deres Bagage, fandt vi i Laden i Roeskilde Kroe sovende paa sin Kuffert vor kjære, tykke Gjemsøe. Han havde i Kjøbenhavn fortsat det dobbelte Øl og været à jour med Aviserne, der jo rigtignok dengang, da de Franske havde slaaet Hovedet af deres Konge, kunde electrisere Folk ved National-Conventets Taler. Stakkeis Gjemsøe fik da ingen Attestats, intet Præstekald paa Bjerget, men maatte tage fat paa Justinus igjen. 1806 ved Skolens Reform gik han af. Saa læste jeg for hans Børn, og han maatte tage tiltakke med at blive — Degn paa Bjerget. — — — — — Et Par Aar efter hensov han, og jeg fik mine Medlærere

til at følge ham til Jorden og en halv Snees Disciple til at synge en Psalme ved hans Grav. Han var hjertens god mod sine Disciple.

4. Lectie-Hører heed Lars Kjær. — — — — Han havde sjelden mere end 6 à 8 Disciple i sin Lectie, men dem, han fik, beholdt han og i flere Aar, skjøndt han paa ingen Maade kjelede for dem, men derimod daglig bearbejdede deres Hænder med Haandtager eller deres Ryg og Arme med en Terents i stift Bind. Han var aldeles ussel og som en Nepos af forrige Rector Saxtorph anbragt som Hører. Tauber raadte de Disciple, der kunde lære en Smule, at læse 4. Lecties Pensum, og saa flyttede han os op fra 3. til 5. Lectie. Jeg gjorde ogsaa dette Spring. — — — — Fra Kjærs Lectie rekrutteredes de fleste Haandværkere i Byen med Drengene. I Byen var saa godt som ingen Borgerskole; i Latinskolen fik de alle Stipendium, 24 à 30 Rdlr. aarlig, det var til Klæderne og Bøger. — — — — Derfor satte alle Borgere deres Sønner i Skolen. — — — — Ved Reformen [1806] gik Lars Kjær af, flyttede til Kjøbenhavn og ernærede sig af sin Pension og med at skrive sit Navn paa Rigsbanksedlerne indtil sin Død.

5. Lectie-Hører var Magister Schultz, en elskelig Mand. — — — — Han blev Conrector og døde som Rector ved Skolen 1811.

Jeg vender tilbage til Sukkerhuset i Ols-Gade, bag hvilket jeg sad og græd, da Fader var kjørt, græd, naar Gram pryglede mig, og havde ingen anden Ven end Gaardsdrengen, til hvem jeg mangen Nat krøb i Seng, naar Gram kom fuld hjem. Verten heed ellers Elsberg — — — — Avlsbruger og Vognmand. — — — Jeg gik for Lud og koldt Vand, læste aldrig hjemme og fik derfor jævnlig Straf paa Skolen af Saxtorph, indtil han en Dag slog vel haardt, og jeg, som ikke var vant til Prygl, gik efter Skoletiden rask ind paa hans Kammer, fortalte ham, hvorledes jeg var stedt hjemme i mit Logis og lovede ham, at

naar jeg maatte sidde hos ham og læse mine Lectier, skulde han nok blive fornøjet med mig. »Det maa Du«, sagde han og klappede mig paa Kinden, og fra den Tid bleve vi de bedste Venner, saa disse Hug bleve de sidste, jeg nogentid fik i Skolen, hvor ellers Hug hørte til Dagens Orden. Saxtorph havde store Philologicum og ypperlige Kundskaber i Physik. — — — Mit Logis hos Elsberg — — — tog en bedrøvelig Ende. De slemme Disciple, der svirede med Gram, og som jeg maatte opvarte, tyllede med Magt Brændeviin i min Hals og handlede ilde med mig, saa jeg endelig klagede min Nød for en gammel Regimentschirurg Leverentz, en af min Faders Venner, hvor jeg havde Ordre at indstille mig hver Søndag. Den Gamle syntes, jeg saae ilde ud og fik i Sinde at undersøge mit Hoved og fandt da deels slemme Buler og deels, at Madam Elsberg havde, for at helbrede noget Udslet i Hovedet, indsmurt det med Præcipitat (Qviksølv), som kunde have reent forgivet mig. Leverentz besluttede derfor, at jeg samme Aften skulde flytte og lægges i Cur hos ham og derefter underrettede han min Fader om min Tilstand. Fader kom strax, skjældte Professor Tauber ud for den Recommendation, hvilket atter havde til Følge, at mine forrige onde Herrer kunde have lemlæstet mig, dersom Fader ikke havde skaffet mig til Contubernal en stærk Islænder af Mesterlectien, der var frygtet for sin Styrke baade i Arme og Latin, hvormed han hjalp de andre i Stilene. Han heed Vigfussøn, og Fader accorderede ham en Penge-Douceur for at forsvare mig og læse med mig. Jeg blev da rigtignok sikker paa Liv og Lemmer, men saa byttede jeg mit gyldne far niente med et skrækkeligt Slaverie under Vigfussøns pedantiske Hovmestervæsen. Dog lærte han mig og lidt Latin, og April 1795 fik jeg min Frihed igjen, da baade han og de andre onde Krabater bleve dimitterede. Den egentlige Vært var med Respect at sige Skarpretteren, heed Ingermann, en lille, original, halv tydsk og heel gammel Mand, ellers ganske reputeerlig,

sang tyske Psalmer Morgen og Aften, holdt Heste og Vogn, hvormed han drog Landet om og krævede Mestermands-Penge, og forresten havde lidt Avling, men hans vigtigste Næring var Qvaksalverie. — — Efter Vigfussen havde jeg Borchsenius [† som Præst i Alleslev 1840] og Christofer Nyholm til Contubernaler. — — — Jeg kom i Mesterlection 1797 og gik til Confirmation hos Dr. Birch, og jeg skylder denne fromme og lærde Mands Erindring den Erklæring, at jeg, førend han tog sig af mig, aldrig i Skolen havde haft en ret alvorlig eller gudeligg Tanke; men han bragte mig til at huske tilbage paa de Aften-, Morgen- og Bordbønner, min Moder havde lært mig, og jeg glædede mig til hver Gang, vi skulde til ham. — — — —

Tiden kom [April 1800], at jeg skulde dimitteres. Jeg var 17½ Aar — knap udvoxet og endnu mindre moden i mine Studier, men jeg skulde være Student, og det kostede mig Taarer, da jeg skulde forlade Roeskilde. — — — — Det var min lykkelige Barndoms og Drengælders Ende, jeg begræd. — — — — Professor Tauber begavede mig med et prægtigt Testimonium, hvori han lignede mig med en Race-Hest, der ikke behøver hverken Spore eller Pidsk, men løber umbra virgae. Forresten bad han [sin Søn] Erik og mig, som ere fødte paa een Dag, at blive ved at være gode Venner, hvilket ogsaa er skeet. Conrector, Mag. Schultz, der virkelig var og blev mig hjertelig kjær, tog mig i Favn og bad mig ikke at glemme ham.

II.

Lærertiden (1806—15).

Vi ankom til Roeskilde til vort lille nye Hjem med Følget, hvoriblandt min Fader var Hovedpersonen. Han gik og saa forundret paa vore Værelser, hvor der var Gardiner i Vinduerne, Sofa og Stole, og hvor Line dækkede nok saa pænt op til en brillant Frokost. Han vidste

ikke og spurgte ikke efter Oprindelsen til alle vore Herligheder, hvortil han kun havde bidraget med 6 brugte Sølvskeer, men sagde kun, idet han klippede med mig: »Nu har Du da Fod under eget Bord, og nu veed jeg, hvor jeg kan tage ind paa mine Reiser til Kjøbenhavn.« Det var ikke Mangel paa Kjærlighed, at han Intet gav mig, men deels arbeidede han for at befrie sig fra sin trykkende Gjæld, og deels havde han den Mening, som vel heller ikke var ganske ugrundet, »Daniel kan hjælpe sig selv«. Imidlertid havde det dog været en god Ting, om jeg havde kunnet begynde min lille Husholdning uden Gjæld, som desværre forøgedes siden. — — —

Ved Roeskilde Skole blev i den almindelige Reform 1806 2 Hørere, Kjær og Gjemsøe, afskedigede, og foruden Rector, Prof. Tauber og Conrector, Mag. Schultz, bleve Behrmann, Bonnier og Jeg ansatte — Behrmann, forhen Lærer ved Christianis Institut, og Jeg vare gifte — Bonnier ugift. Lærefagene bleve deelte mellem os 5, og Tauber indsatte os ved en forskruet Tale, hvoraf vi alt kunde slutte, hvad vi snart ogsaa erfarede, at han ansaae os som de gamle Hørere og talte om sin Classe, skjøndt vi vare Fag-Lærere gjennem hele Skolen. Det første, vi foretog os efter endt Examen, var at anmode Rector om at bortvise en 24 Stykker af gamle, uduelige Disciple, som han havde ladet gaae og drive deres kostbare Ungdoms Aar bort. Han skred nødig hertil, men Mag. Schultz var enig med os, og han maatte gjøre det. Efterhaanden udspandt der sig større og større Uenighed. Han leed ikke Holsteneren Behrmanns Myndighed, og skjøndt han med faderlig Kjærlighed havde modtaget mig i Eriks, Sønnens, Sted, og jeg, saa længe han var Rector, maatte forrette alt hans Skriveri og Regnskabsvæsen, der var i stor Uorden, saa kunde han dog ikke ganske billige min Religions-Undervisning. Han var nemlig en lærd, smagløs Exeget og stok Rationalist, ligesom hans Discipel, Etatsraad Bloch, der skulde ogsaa engang blive Rector

i Roeskilde. Deels tvungen af sine maadelige Finantser, der bød ham at gjøre en Slags Fallit, idet hans store Bibliothek blev ved Biskop Münters Godhed overdraget Domkirken for 5000 Rbdlr. som Grundstammen til det lidet nyttige Sjællands Stifts Bibliothek, og deels fortørnet over vor oprørske, anarchiske Regjering, da vi stræbte at bringe Skolen paa Fode tog han sin Afskeed 1808, og Schultz blev constitueret, til han 14. April 1810 blev Rector. Jeg fik foruden mine egentlige Fag, Religion og Dansk, endvidere Hebraisk i 3. og 4. Classe, som gjorde mig nok af det, da der endnu i 4. Classe var Disciple, med hvem jeg selv havde gaaet i Skole. Jeg kunde saameget Hebraisk, som en theologisk Candidat sædvanlig forstaaer. Jeg maatte da til at studere Sproget fra Grunden, og dertil brugte jeg min gamle Rectors Manuduction, og det var moersomt at see, med hvilken Iver han havde dækket sit Bord med Lexica og Grammatiker til den Time, jeg skulde komme, og jeg vandt da et betydeligt Forspring for Disciplene, der ansaae mig snart som en stor Hebræer. Paa samme Tid begyndte jeg og at læse græsk Testamente med dem, og havde saaledes god Anledning til at fortsætte mit theologiske Studium. Ogsaa fattede jeg den dristige Plan at skrive Exegese over Threni og lade mig promovere; men det gik i Vadsken, da jeg maatte bruge alle Dagens Timer for at tjene Brødet. Jeg havde nemlig foruden mine 5 Adjunct-Timer ogsaa 2 Timer daglig i Skolen som Calligraph og Tegnemester, havde Opsigt med Drengene paa Legepladsen og forestod Svømme-Øvelserne. Derved samlede jeg rigtig nok en Deel Extraløn til de reglementerede 500 Rdr., men fra 1811 til 1813 havde jeg maattet lide Mangel trods alle mine Timer, dersom jeg ikke havde havt Elever i Huset. Dem kommer jeg snart til at tale om. Med Prof. Tauber, der boede nu i Rolighed, vedligeholdte jeg baade sønligt og vedbørligt Forhold, saalænge vi vare sammen, og med sand faderlig

Kjærlighed gratulerede han hvert Aar Eriks og min Geburtsdag d. 24. Septembr. Endnu næiere forenedes jeg med Familien, da min Broder ¹⁾ blev gift med Jacobine Tauber 12. Juni 1809 — ak, kun til 16. April 1811, da hun døde.

Der var og blev til Enden en god Tone mellem mig og Disciplene. Jeg behandlede de Ældre med Agtelse og de Yngre med Munterhed; en saare nødvendig Egenskab for en Lærer. Jeg havde ogsaa meget at gjøre med Disciplene i vore mange Læsetimer og paa Legepladsen (den Gang Kirkegaarden), hvor jeg anførte Drengene til passende Lege baade Sommer og Vinter. Gymnastik var dengang ikke indført, men Bold-, Sut-Spil, Renden paa Kap og Sneebold-Fyren, samt Badning og Skøiteløben var artige Legemsøvelser, hvori baade jeg og Fibiger, som 1810 blev Adjunct, vare Formænd. Da de spanske Tropper laa i og ved Roeskilde 1808, drev disse barnlige Sydboer om paa Kirkegaarden og legede med Drengene, og kunde tigge mig saa ynkelig om at forlænge Friquarteret. De lærte Drengene at trække Reeb, kaste med Discus og en farlig Leeg, jeg maatte forbyde, nemlig at danne en levende Pyramide, 4 à 5 Etager høj. Med Svømmeøvelserne havde jeg lidt ondt for at faae de smaa forkjælede Drengene i Svømmeselen, men jeg bragte en lille Kurv med og stak dem, naar de kom op, en Hvedetvebak i Munden. Til min Adjutant havde jeg en Discipel af 4de Classe, heed Wolff, som kunde svømme med Klæderne og redde, hvis nogen faldt ud. Jeg holdt meget af det flittige og begavede unge Menneske, hvis Skjebne blev sørgelig nok. Han var en Søn af Cancellieraad, Borgermester Wolff i Nestved og havde en eneste Broder, der var ham inderlig kjær. Denne var Styrmand paa et ostindisk Skib, og da han efter flere Aars Fraværelse besøgte sine Forældre, var Broderen, som Student, just hjemme. Man kan forestille sig deres Glæde; men ak! hvor snart forvandlede den til

¹⁾ Caspar Wilhelm Smith, † som Lands-Overrets Procurator.

dyb Sorg. Sømanden havde et Besøg at gjøre og aftalte med Broderen at mødes om Eftermiddagen. Studenten mødte ved Nestved Aae og fandt — Broderens Liig. Han, som paa det store Verdenshav saa ofte havde været i Fare, var druknet i en lille Aae, som han paa en slet Pram vilde sætte over. Studenten faldt i den dybeste Melancholie, tabte al Læse- og Lærelyst, trods alle mine Bestræbelser, og da Faderen døde, besluttede han at forlade Danmark og tage imod en Lærerplads i Vestindien. Jeg tænkte aldrig at see ham mere; men for en halv Snees Aar siden var jeg i Kjøbenhavn og [fik høre], at en gammel, bleg og hvidhaaret Mand havde spurgt efter mig og lovet til et vist Klokkeslet at komme igjen. Jeg ventede da, og see — det var Carl Wolff, som jeg ikke havde seet i 34 Aar. Vi kom da ret til at tale ud med hinanden, og jeg erfarede, at han var ugift, ansat ved Christiansted Skole som første Lærer og Degn, havde sit gode Udkomme, Raad til at holde to Slaver, men ikke een Kone. For sit Helbreds Skyld havde han havt Permission, nu var den ude, og han var ifærd med at gjøre sig færdig til at reise tilbage igjen. Siden har jeg ikke hørt noget til ham. Han var et ædelt Menneske og har sikkerlig gjort Gavn paa sin Post.

Mine Lærefag vare som sagt Modersmaalet og Religion hele Skolen igjennem, og jeg arbeidede med Flid og Lyst. I øverste Classe nærmede Undervisningen i Modersmaalet sig til æsthetiske Forelæsninger. Een Time brugtes til Declamations-Øvelser, som morede baade mig og Disciplene. Men med Religions-Undervisningen var jeg mindre tilfreds. Jeg havde ved mit Examens-Studium indsuget en Deel Rationalisme, og, jeg maa bekjende det, at min senere Ortodoxie er betydelig mindre streng. I det pædagogiske Seminarium havde jeg kun øvet mig i at kritisere Balles Lærebog, uden at erhverve mig noget Bedre i Stedet. Director Dr. Moldenhawer (dengang Etatsraad, Medlem af Skoledirectionen, med Bukler og en lille Pidsk i

Nakken) kaldte gamle Balle et Faarehoved, og Balle kaldte ham en Jesuit. I 3 Aar havde jeg underviist Disciplene efter Hermans og de øverste Classer efter Niemeyers lærde Lærebog, men ingen Bibelhistorie, ingen bibelsk Christendom. Da skeete hos mig selv en væsentlig Forandring, jeg skammede mig for Børnene, og trods Rectors Angst og alle Beretninger til Directionen afskaffede jeg Herman og Niemeyer (som fulgtes af Fogtmanns ikke meget bedre Lærebog), indførte Balles Lærebog og Birchs Bibelhistorie i de 2 yngste Classer, men i de 2 øverste foretog jeg en vidtløftigere Bibelhistorie og læste hvert Halvaar 1 Evangelium og 1 af de større Breve paa Græsk, og mine Dimittender stode dem godt. Her maae jeg dog fortælle, at da mit bibelhistoriske Foredrag voxede, besluttede jeg at udarbejde en vidtløftig Bibelhistorie og lade den trykke. Jeg sendte derfor min Ven Hersleb, som var Adjunct ved Frue Skole, Halvparten til Gjennemsyn og modtog næste Post de 5 første trykte Ark af hans store Bibelhistorie. Jeg glædede mig over at læse dem, og da han var meget lærdere og mere rettroende end jeg, var jeg lidt stolt af den Lighed, der var mellem vore Arbejder. Jeg bad da om mit Manuskript igjen, indførte hans store og lille Bibelhistorie i Skolen og har holdt fast ved dem til Dato. Desværre var den kjære Prof. Hersleb allerede død, da jeg første Gang besøgte Norge.

Jeg begyndte ogsaa flittig at øve mig i at prædike, og lidt efter lidt kom jeg paa det Troens Standpunct, hvor jeg endnu staaer og vil staae, til jeg lægger min Stav. Den gamle Stokrationalist Tauber, hvis Discipel Bloch overgik langt Læreren i Vantro, syntes jo ikke rigtig om min Tro og Prædiken om Forsoning, Mirakler og Spaadomme, men han skaanede mig dog, saa vi disputerede ikke. Derimod havde jeg en Dyst at bestaae med 2 Mænd, der ellers vare høist ulige, nemlig Provst Hertz, siden Biskop i Ribe, og — Grundtvig, den Gang min Commilito og gode Ven. Hertz, der egentlig slet ikke var Theolog,

skjøndt han blev Doctor Theologiae, havde skrevet Helte-digtet »Det befriede Israel«, som Baggesen kaldte »det lange Jødedigt, som Ingen læser«, og hvis Hovedfortjeneste er de gode danske Hexametre. Han var bleven saa im-bueret af den mosaiske Religion, saa han derover glemte reent sin Christendom. Nu traf det sig saa, at han var inviteret som Censor ved Foraars - Examen i Roeskilde Skole, og jeg examinerede i øverste Classe over Christi Læres Eiendommelighed navnlig efter Bjergprædikenen. Discipelen, som var oppe, var ferm, det var Zøylner, nu Præst i Alsted († 1866), og han svarede frimodig, at Christus var kommen at rette det ufuldkomne ved den mosaiske Troe, og anførte de tomme Oftringer og phari-sæiske udvortes Skikke m. v. Med Eet reiser Hr. Dom-provsten sig, altid rød i det brede Ansigt, men nu mørke-blaae af Vrede, afbryder Examinationen og ytrer sin Mis-billigelse, og da jeg ikke agtede herpaa, men vedblev i samme Aand at examinere, foer han ud af Skolen, og kom først tilstæde ved Censuren. Men nu var Turen til mig. Jeg henvendte mig directe til Hs. Høiærværdighed og indledte en Disputation, der fra min Side endte med, at jeg tilbød ham at drøfte ordentlig Sagen til forestaaende Landemode, hvortil jeg da skulde fremlægge mine Theses og lade det lærde Auditorium afgjøre Sagen; men stoltelig frabad han sig denne Offervillighed, hvorefter jeg frabad mig herefter at blive afbrudt af ham, naar jeg examinerede mine Disciple.

Tilsyneladende var der god Forstaaelse imellem os, men mindre god imellem hans Dreng og de andre Disciple, der forfægtede Troens og min Sag med Næverne ¹⁾. Heller ikke blev Høiærværdigheden gunstigere ved en anden Anledning. Min kjære Niels Andreas Thrap ²⁾ var

¹⁾ 14 Dage efter vidste Moldenhawer Bataillen, og sagde til mig: tag Dem i Agt for de Sorte!

²⁾ Smiths Pleiesøn, den sidste Normand, der tog Embedsexamen i Kjøbenhavn 1815. Han døde som Byfoged i Kristiania 9. Nvbr. 1856.

confirmeret, og skulde nu med os Andre gaae til Alters. Det var indført i Skolen, at Dr. Tauber samlede forud Lærerne og Disciplene paa Skolen og forberedede dem for Skriftemaalet. Da Tauber nu havde resigneret, tilfaldt denne Forretning mig, og jeg kan endnu føle den indre Bæven, da jeg unge Person saae gamle Tauber i Præstekjole med Fløiels Forstykker, og Magister Schultz, begge mine Ungdomslærere, sidde foran de andre Lærere og voxne Disciple i Skolens øverste Classe; men da greb den hellige Følelse mig, som hver Gang jeg stod frem for et talrigt og fornemt Auditorium, og frimodig bekendte jeg min Tro og min Trang til Frelsen, saa vi alle sang bevægede vor Psalme, og gik derefter over i Kirken. Provsten skriftede os med megen Salvelse, og blandt Disciplene havde han selv 2 Sønner. Dagen efter — Fredag var Altergangsdagen — og der var, som jo er reglementeret, først Prædiken; men denne Prædiken var for ringe for Cleresiet, og blev derfor altid, saalænge jeg kan huske i Roeskilde, holdt af en Skolelærer efter en vis Accord, jeg troer 2 Mark pr. Prædiken. Der var nemlig en Almueskole med 2 Lærere, der begge som halvstuderte Røvere havde jus concionandi, som Folk med anden Examen. Den ene heed Rønnekilde, en ærlig gammel Jyde, som skønnede hellig paa, naar jeg for at øve mig med Almuesbørn af og til kom og læste en Times Tid i hans Classe. Men den anden og netop vor Prædikant heed Rørslev og var meget fordrunken. Da nu Tjenesten var ude, og vi sad ved Middagsbordet, saae jeg tydelig, hvorledes Mund-Musklerne spillede i Niels Thraps Ansigt. Jeg spurgte ham da om, hvad han havde paa sit Hjerte, og efter nogle Øieblikkes Taushed, idet han saae ned paa Dugen og fortrak sin Mund til et ironisk Smil, svarede han: »Jeg tænkte paa, at Rørslev har godt ved at vise Professor Tauber Veien til Salighed (det var Prædikenens Thema), eftersom han selv er salig hver Dag«. Jeg maatte bide mig i Læberne over Svaret, og der blev ganske stille

ved Bordet. Imidlertid skrev jeg mig det bag Øre, og da vi næste Gang skulde gaae til Alters, gik jeg til Domprovsten og bad ham om Tilladelse til at prædike den Fredag, Skolen communicerede, hvori jeg ikke saae noget Upassende, uagtet jeg selv communicerede. »Naar Hr. Adjuncten vil, kan jeg jo intet have derimod«, lød hans Svar i en meget uvenlig Tone, og saalænge jeg var i Roeskilde, ansaae jeg denne Prædiken som mig tilhørende. Forresten var Hertz, der ellers var en god Prædikant, ikke ligegyldigere for Embedet end hans For- og Eftermand.

Den anden Mand var Grundtvig. Han var i Roeskilde ved Landemodet, hvortil Biskop Münster havde knyttet videnskabelige Forhandlinger (og hvortil alle Theologer havde Adgang, og hvor ogsaa jeg lille Adjunct dristede mig til at forelæse en Afhandling om »Grændserne mellem den geistlige og sceniske Veltalenhed« indrykket i Forhandlingerne) for at forelæse sin herlige Bog »Roeskilde-Riim«, hvori hans Mesterstykker, Biskop Vilhelm og Ole Vind, findes. Han logerte hos mig og laante mig sit Manuskript at læse, saa jeg havde dobbelt saa godt af at høre ham med sin dybe, monotone Stemme saa godt som synge det for i en stadig Bølgegang. De andre Forhandlinger vare endte, de gode Provster havde holdt et dygtigt Maaltid, faaet en Pibe til Caffeen, men ak! ingen Siesta. De maatte atter op i Landemodssalen, og Kl. 9 Aften begyndte vor Poet og Capellan. Han sad ved Siden af den gode Amtsprovst Bøgh, vor fælleds Patron, som med en Engels Taalmodighed tændte Lysene igjen, hvergang Grundtvigs Begeistring spyttede dem ud. Münster var mindre taalmodig, men reiste sig og gik omkring og bladede i Bibliothekets Bøger, men hos de øvrige Amtsprovster gik Naturen over Optugtelsen; de sov, og blandt Andre saa snorkede Provst Hammond fælt. Men da løftede Grundtvig sin Tordenrøst, da han kom paa sin poetiske Vandring til »Kirkesvalen, hvor han saae Lys, tog Mod til sig og traadte ind, og til sin Forundring seer Bisper og Ridder-

kors paa Præstekjoler og alle Bispers Portraiter paa Væggen«, saa raabte han overlydt: »Sidder vel, I Bisper alle! fra Palladius til Balle« — og saa tiltaler han Biskoppen som »gamle Baltzers Søn«. Bispens tabte Bogen af Haand, Provsterne vaagnede alle, og dersom Hammond havde havt nogle Haar, saa havde de reist sig af Skræk over hans stirrende Øine. Det gik ud paa Aftenen og det var nær ved Midnat, da Grundtvig puttede sit Manuskript i Lommen, og vi skulde til at gaae i Halvskumring langs med Omgangen til den mørke Vindeltrappe, inden vi kunde naae Kirken, hvor Billederne i Maanelys bevægede sig som opvaagnede af Trolldmanden Grundtvig. Den forunderlige Hast, hvormed Provsterne trængte sig forbi hverandre, tydede virkelig paa nogen Hjerteklappen, saa jeg og Grundtvig gik allerbagest, og jeg kunde ikke bare mig for at hviske til ham: »De gode Prælater har De gjort bange, og de tænke: den som kommer allersidst, skal i den sorte Gryde«. Grundtvig skoggerlo, og vi gik hjem til Sengs. Næste Dag blev han over hos mig. Han var dengang (1811) i sin allerhøieste Orthodoxie, og vi kom til at tale om Inspirationen, og da jeg ikke, trods al hans Iver for at omvende mig, vilde tilstaae, at hvert Ord i den ganske hellige Skrift var indblæst af Gud, »dicteret af den hellige Aand«, saa forlod han mig efter Disputation fra Kl. 7 Aften til Kl. 1 i hæftig Graad og forudsagde, at der vilde komme en Tid, da jeg dybt vilde begræde min Vantro. Den Tid er rigtignok ikke kommen, men derimod den forunderlige Tid for ham, at han offentlig har erklæret, at man maae lade den hele Inspirationsidee fare, og istedet for at holde sig til Guds Ord, slutte sig fast til Daabsbekjendelsen. — — —

Min Retroenhed daterer sig ikke fra Grundtvig, men af sig selv udvikledes [den] hos mig ved min Underviisning, og derved tillige voxede min Lyst til Præste-Embedet, skjøndt jeg derfor ikke tabte eller nogensinde har tabt min Lyst til at læse for Børn, hvortil jeg ogsaa føler, at jeg er

skikket. Imidlertid levnede mit Adjunct-Liv mig ikke synderlig Tid til mere end netop nødvendig Studering for mine Læretimer og mine Prædikener; thi foruden 7 Timer daglig paa Skolen, og mine Skriverier for Rector, sad jeg hver Aften til Kl. 9 hos mine Huus-Elever, og dersom jeg havde nogen Fornøielse ude af Huset, deeltog de altid deri, og jo mere det var mig indlysende baade mit Ansvar for dem, og — fra 1811 til 1814 — mit eneste Levebrød, hvoraf jeg skulde ernære Kone og Børn, da min Skoleløn neppe kunde kaldes andet end en liden Opmuntring for den, der ellers tjente par honneur. Det var min Pligt og mine Huus-Elever, der bandt mig til Flid i Skolen og hjemme. — — —

Niels Andreas Thrap var den første, der drog med til Roeskilde; men snart fik jeg 2 Brødre, Nicolai Clemmen Fogh Dahl og Wilhelm Burchard Dahl, den ældste 14, den yngste 11 Aar, de vare Stedsønner af den høifortjente Præst Rosing (død som Consistorialraad og Ridder, Sognepræst i Horsens, hvor han giftede sig anden Gang) ved den danske Kirke i London, hvor han udmærkede sig ved sin utrættelige Omhu for de danske Fanger, som Engellænderne havde røvet paa Søen før og efter Røvertoget 1807. Rosing havde ægtet en Enke efter en Copiist Dahl, der var Søstersøn og eventuel Arving af en gammel ugift Dame, Jomfrue Fogh, som eiede Kragerup Gaard og Gods. Hun adopterede disse to Dreng, lod dem komme fra London og satte dem i Hofpræst Christianis Institut paa Vesterbroe; men deres Curator, en Secretær Saxild, holdt vaagent Øie med Institutet, der begyndte at tabe sit Renommee, og raadte Jomfru Fogh til at anbringe dem hos mig.

Brødrene Dahl bleve Studenter med Thrap (1811), og de stode sig temmelig godt. Den ældste, Nicolai, studerede Lægevidenskaben, men nær ved Examen blev han henrevet i sin unge Alder af en smitsom Feber, og da han skulde have været sin Grandtantes Hovedarving, blev

Formuen fordelt paa den yngre Broder William og hans Søster, som blev gift med en Præst Thimoth. Schou, der med hende nu er død. Men William blev juridisk Candidat med laud., Hof- og Stats-Rets Procurator, en Penge-mand, og lever endnu (1853) som Cancellieraad og riig i Kjøbenhavn. Den ældgamle Grandtante, Jfr. Fogh, levede i en Mølle, efter at have solgt Kragerup Gods til Etats-raad Bech.

Ligeoverfor den høie, gamle Latinskole laae et gammelt Huus med en Gadedør i hver Ende, et Plankeværk, en Brædeport, en lille Gaard med et stort Valnødde-Træ, et Baghuus, i hvis Gavl, som vendte til Haven, var en lille Havestue; et høit Stakit skilte Gaarden fra en Have, der laae paa en Skrænt med gamle Frugttræer og høie Hækker rundt om. Dette Huus eiedes af forrige Rector, Justitsraad Saxtorphs Enke. Hendes Søn (den afdøde Rector i Odense, Professor Jacob Saxtorph) havde været min Hører. Han førte mig ind til sin Moder, og ved at tegne med hans lille Datter, smigrede jeg mig ind hos Bedstemoderen. Endelig vilde hun flytte til sin Datter, gift med Amtsprovst Lütken i Lumbye ved Odense, og Huset skulde sælges. Jeg, som altid har haft mere Courage end Penge, købte uden Penge Huset for 1400 Rdr. — O! med hvilken Himmelfryd saae jeg hver Dag derover, naar jeg læste paa Skolen, til Frue Saxtorph flyttede, og tænkte paa: »der skal Du og Line boe i vort eget Huus, gaae i vor egen Have, plante og saae, og nyde Havens udmærkede Producter.« — — —

Saa var jeg da Huuseier i Foraaret 1807 og følte mig lidt stolt over mine egne Stuer, Valnødtræet i Gaarden udenfor vort lille bitte Sovekammers Vinduer (klare Blyvinduer), over mine 2 Udlængder, Stald og Vaskerhuus, men især over den herlige, skjøndt ikke store Have, hvorfra der var Udkik til Skov, Møller og Strand. Det var et forunderlig herligt Sted. — — — — Jeg sad der en

Aften i Sommeren 1810, da Moder var i Kjøbenhavn og jeg havde af min gode Ven og Rector Tilladelse at besøge hende — Bedstemor, som var hos os, og Drengene sov. Næste Morgen tidlig vilde jeg ride (saavidt var jeg kommen — at have Hest, to Køer havde jeg længe havt) i Dagbrækningen. Jeg sad paa Høien, røg og tændte igjen, og medens Vandhjulene brusede, faldt jeg i Drømmerier om den Søn, jeg ventede, den Kirkedør og Præstegaard, der engang skulde aabnes for mig, og hvorledes jeg vilde leve mellem ærlige Bønder, naar mit Skoleliv var tilende. Inden jeg mærkede det, lysnede den østlige Himmel, og Natten var forsvunden. Jeg stod op, drak et Glas Vand af Posten, sadlede min Hest og reed til Kjøbenhavn, hvor jeg kom Kl. 8.

Dog — jeg vil ikke foregribe Tiden. Det var altsaa

•atten Hundrede og syv

da Engelskmanden kom, den forbandede Tyv*,

som det hedder i Folkevisen. Det var et herligt Foraar. Jeg glædtes daglig i min nye Have over de blomstrende Træer, der spaaede god Frugt. Sommeren blev lige saa herlig, Markerne vare fulde af Sæd, og alle Ting aandede Glæde og Haab om en velsignet Høst, da kom det som et Lynslag fra den klare Himmel: »Engelskmændene ere landede ved Vedbæk, Kronprindsen er reist til Armeen i Holsten«. — — Jeg vil nu ikke fortælle om Krigen 1807. Men det er jo mit Liv og Levnet — Huusliv og Skolelevnet — jeg fortæller Eder, og altsaa griber jeg blot de Krigstildragelser, der vedrøre mig, og see — jeg var virkelig ikke nogen Adjunct-Philister, men havde dog en god Levning Patriotisme fra 1801 tilbage.

Som sagt frydede jeg mig i min Have, hvis Frugter jeg skulde lære at kjende, og som Drengene skjelede til med megen Appetit, og blev ret ilde tilmode, da de daglig voxende Krigsrygter fra »Prindsen« og Postgaarden roulle-

rede, og man omsider talede om, at Kjøbenhavn vilde blive beleiret. Jeg maatte da skynde mig ind for at faae Penge for mine Elevers Qvartal, inden Portene lukkedes. Udrustet med disse Penge til Krigen, kom jeg hjem og erfarede, at Rector (dengang endnu gamle Professor Tauber) vilde lade Disciplene reise hver til sit, og Skolen, som nylig efter Sommerferien var begyndt, standsede indtil videre. Her begynde nu Eventyrene. Det ulykkelige Landeværn blev indkaldt. I Flokke, halvtbevæbnede og halvtmonderede, trak de igjennem Byen med deres lurvede Officerer, afskedigede Invalider, eller bramarbaserende Contorister og smaa Proprietairer. De skulde samles under Rytteren, den tapre Castenschiold. En Dag kom flere Hundrede til Roeskilde mod Aften. Ingen tænkte paa at indqvartere dem. De laae paa noget Halm paa Torvet og vare forsmægtede af Hunger og Tørst. Da satte min kjære tyske Collega Behrmann og jeg os i Bevægelse, fik store Baller Byggrød med Smør i, og hele Baller Tykmelk, og fik leiret vore danske Helte omkring Karrene. Da dette var gjort, fik jeg Øie paa en halvgammel Officier, der stod paa Raadstuetrappen og lod til at have Lyst til som den forlorne Søn at æde med — Svinene. Jeg bad ham høflig at tage Qvarteer hos mig, og see! han var en afskediget Major, som nu commanderede Flokken. Han logerte hos os uden Tjener og uden Bagage, betakkede sig for alt Godt og bad min Kone ved Afskeden om lidt Linned i sin Lomme, hvis han skulde blive saaret. Medens nu Rygterne talte om de engelske og danske Tropper, der mulig kunde støde sammen ved Kornerup Bakken, og Moder og jeg, som dengang udgjorde hele Familien, foruden 4 Dreng, 2 Piger og ligesaamange Køer, holdt Raad om, hvad vi skulde gjøre, kom der to af mine Studenter-Venner, som vare lukkede ude af det beleirede Kjøbenhavn, til mig og bade om Qvarteer. Disse To fortjene nærmere at portraiteres. Det var Cand. theol. Zacharias

Møller¹⁾, der en Tid havde ligget i Roeskilde for at faae 5000 Rdr., en Arv efter en Møller-Enke, og Cand. juris Frederik Schwartz, Søn af den berømte Skuespiller, og selv en stor Skjelm. Begge vare gode Hoveder, men daarlige Candidater — M. haud og S. non. — Møller havde ypperlige Sprogkundskaber og naturhistoriske Studier, men S. kun Lune og Vittighed, større end M's. De sad begge i mit Linde-Lysthuus (thi I maa huske, at i min Have var alle Ting) og drak Thee den sidste Aften, inden vi skulde sige vor Have Farvel, og i den høitidelige Stund gjorde de mig til Dommer over, hvad de skulde gjøre, og de acquiescerede ved min Dom, der lød som saa: »Du, Zacharias! skal blive ved din Mammon, og imidlertid blive i mit Huus, hvor du for egen Regning kan skaffe dig Kosten og lade dig opvarte af mine Piger, som skulle føde sig selv af hvad vi levne dem af Melk og Frugter. Til Gjengjæld skal Du see til at forsvare mit Huus mod fjendtligt Overfald med din engelske Tunge«. »Du, Frederik! der med Ære har tjent ved Livjægerne, men nu ikke kan dele Laurbær med dem, skal, da Du kjender Jæger-Exercitien, gaae sporenstregs til Castenskjold og lade Dig gjøre til Lieutenant og Exerceermester, og, hvis Du ikke kan undgaae det, som jeg haaber, vove Liv og Blod for det arme Fædreland«. Derved blev det. Drengene reiste hver til sit, undtagen min kjære Thrap, som fulgte med Moder og mig, og vi tiltraadte Reisen (o: Flugten) Dagen efter tilligemed Rector Tauber og 2 smukke Døtre, han vilde bringe i Sikkerhed i Sæbye Præstegaard, hvor hans Svoger Lassen var, og hvor hans øvrige Familie alt forud var ankommen. — Jeg, som egentlig intet eiede af Værdi uden min unge Kone, overlod min ubetalte Gaard, Pigerne og Køerne til deres Skjebne, og

¹⁾ Død 2. Juni 1861 i Kjøbenhavn, hvor han var født 1. Juli 1779. Han var Ejer af Thorsø Herregaard ved Fredrikstad i Norge fra 1818 til 1860, da hans Søn, Adjunkt Edvard M., overtog den.

Udg. Anm.

med mine Contanter i Lommen og noget Tøi i Kufferten reiste afsted og agtede at forblive hos min Søster Helene Prytz paa Appelsbjerg. Jeg blev Reisemarschal for gamle Tauber og forestod Reisen til Krebshuset, hvor jeg blev Vidne til en rørende Scene. Doctor Tauber, som aldrig ellers kom udenfor Dør og var aldeles en Bogorm, som tærede Bøgerne, men gav Intet af sig igjen, var meget modfalden og bad mig, som han kaldte sin Søn, om Beskyttelse og Raad, samt om i sin Tid at bestemme, naar vi igjen skulde drage tilbage og — efter hans Ord — maaskee finde afbrændte Tomter istedet for Skole og vore Boliger, — han fandt i Krebshusets Gjestestue en Staldbroder, en Universitetsven og tillige Doctor Theologiae, C. Bastholm, der ligeledes flygtede for Fjenden med et Par unge Døtre. Begge de smukt udprægede Gamle styrtede i hinandens Arme og fældede Taarer; thi i 40 Aar havde de ikke seet hinanden¹⁾, men Bastholm var freidigere end Tauber, og ved det fælles Caffebord bleve de ret livlige. Taubers Datter Jacobine (siden Caspars Kone) bidrog ikke Lidet ved sin Munterhed til at trøste Faderen. Tauber og Bastholm vare begge enige i deres rationalistiske Theologie, men Bastholm havde bedre Hoved og Productionsevne, men langt mindre Lærdom end Tauber. — — — Ved Krebshuset skiltes vore Veie, og da de Lærde vare farne bort, rullede Line og jeg med Niels Thrap til Appelsbjerg ved Holsteinborg, og Brødrene Dahl droge til deres rige Grandtante, Jfr. Fogh, som boede i Kragerup-Mølle, efter at have solgt sit Gods Kragerupgaard. I en frygtelig Hede og Støv sad Line og jeg paa Bunden af en Høstvogn, hvor jeg havde udspændt en Silkeparaplye som Telt over vore Hoveder, idet vi vendte Ryggen mod hinanden — og kom endelig til Gaarden, der næsten syntes uddød, thi alle Mandfolk vare borttagne til Landeværnet, saa der var kun en Gaardsdrenge og

¹⁾ Dette lyder noget utroligt! — 1771, da Bastholm blev Præst i Kjøbenhavn, var Tauber her som Sekretær hos Biskop Gunnerus.

Pigerne. Søster Helene tog imod os som himmelske Sendebud. Prytz var redet i Krig med Snogepandetøi paa Hesten og alle de contante Penge, han kunde skrabe sammen, rygende paa sin Pibe og daskende med sin Sabel var han Adjutant og fuld af Courage, troer jeg. — Jeg og Moder og Thrap fik da Hænderne fulde. Høsten forestod, Marken bugnede af Korn, men der var ingen Hænder til Arbeide. Pigerne maatte gjøre Karletjeneste. Moder stod ved Skorstenen og rørte Meelgrød. Jeg og Thrap flyttede Heste om Morgenens og læste saa Latin og Græsk et Par Timer, til vi gik i Marken igjen. Begge gik vi med bare Been i Skoene for at spare paa Støvler og Strømper. Til Lykke opdagede jeg, at Nabobønderne havde intet — Brændevin, en væsentlig Ingrediens i Høstfolkenes Diæt. Deels var det vanskeligt at faae, deels havde Bønderne ingen Penge. Flux spændte Thrap og jeg for en Vogn og tog tomme Brændeviins-Ankere med, og ved at kjøre omkring til Slagelse, Skjelskør og Korsøer var jeg saa heldig at faae 2 Ankere fyldt med Ingrediensen, der nu blev mægtigere end Penge. Jeg lod da Bønderne vide, at jeg betalte hver Meier med 1¹/₂ Pot, hver Binder med 1, og 2 Potter for hver Vogn til at kjøre ind. Det hjalp. Førend Bønderne fik deres egen Høst i Huus, havde vi Laderne fulde, og prægtig høstet. Dog havde jeg endnu til vort eget Brug en halv Snees Potter tilbage, til en Tærskemand, der strax skaffede os Hvede og Rug til Brug; thi Huset havde kun oret Rug. Saaledes gik det snildt, til Moder begyndte at gjøre sig Skrupler over, at vi havde efterladt Drengenes Linned, vor Smule Sølvtoi og Dækketøi i Roeskilde. Jeg maatte da med Thrap gjøre en Valfart, ikke uden Frygt for at blive snappet op af en fjendlig Forpost og bragt til Hovedquarteret, hvor de pleiede at lade Kjøresvenden i 8 à 14 Dage kjøre deres Ærinder, som vilde ilde have smagt en Adjunctus. Thrap og jeg listede ad Biveie til Ringsted og erfarede der, at Englænderne hidtil ikke havde besat

Roeskilde; men vore Heste vare halvtrætte og jeg frygtede for, at vi skulde forsinkes. Da saa jeg hele Ringsted Torv fuldt af Bøndervogne, der vare tilsagte at møde for at kjøre Kongereiser, og nogle havde allerede holdt i 24 Timer. Jeg henvendte mig til Gaardskarlen i Gjestgivergaarden, og da jeg vidste, at her som allevegne var Forvirring og Mangel af Commando, gav jeg mig Air som en vigtig Person og befalede ham at lade den første den bedste Vogn kjøre frem og befordre mig og min Tjener til Roeskilde. Han deels adlød, deels skottede til Rigsdalerseddelen i min Haand, og da jeg havde bragt vor egen Vogn ind til en mig bekjendt Møller, saa kjørte min Konge-Bonde mig rask til Roeskilde. Dog maae jeg fortælle, hvad der først skeete, inden den ringstedske Expedition. Thrap og jeg kjørte nemlig paa vor egen Vogn først gennem Ringsted paa Veien til Roeskilde; hundrede Rygter om Fjendens Fremrykning krydsede hverandre. Vi kjørte dog frimodig videre, og foran kjørte en Lammeslagter med en Vogn fuld af Lam. Næsten vare vi ved Møllerhusene, da en heel Flok løse, sadlede Heste kom os galloperende imøde, og Folk skreg, at der var engelske Husarer i Roeskilde. »Hvad skulle vi nu gjøre?« spurgte jeg Thrap. »Hvad Lammeslagteren gjør,« svarte han, og det blev besluttet; men da vi vare lige ved Møllerhusene, og Roeskilde Domkirke vinkede ad os, vendte Lammeslagteren og vi bagefter, og saa tilbage til Ringsted igjen. Der fik vi da at vide, at Landeværnet (Bønder i egne Klæder) havde en Piquet i Hedegaardene (Roeskildehville nu) og Hestene stode bundne udenfor. Fire hannoveranske Husarer recognoscerede, hørte Bønderne støie i Krostuen ved Glas og Kruus, og da de havde skaaret alle Hestene løse, skjøde de et Par Pistolskud gennem Vinduerne og foer afsted tilbage. Dette var nu hele Krigsallarmen; jeg havde kjørt vore Heste trætte o. s. v., som meldt. — I Roeskilde fandt jeg Møller, Pigerne, Huus og Have i den dybeste Fred, fik læsset min Kuffert efter Ordre, pakkede

nogle Bager ind og betroede nu min Hende, der var himmelglad over min Beværtning og mine Rigsdalersedler, at det egentlig ingen Kongereise var, men naar han nu kjørte mig til Møllen ved Ringsted, kunde han rolig drage hjem. Lykkelig kom vi til Appelsbjerg igjen, men jeg skammede mig og taug med min feige Flugt. Imidlertid voxede Landets Uroe, Folk flygtede fra Holbæk til Callundborg, fra Callundborg til Slagelse, fra Slagelse til Korsør og stundom omvendt. Den engelske Armee laa ved Frederiksberg og indesluttede Kjøbenhavn, som blev bombarderet. En Deel af Armeen blev sendt ud for at opsøge Castenskjold. Og see! en Morgenstund, Thrap og jeg vilde ud at flytte vore Heste, vare de alle borte, og snart kom da Landeværnsmænd paa Kryds og Tværs løbende over Markerne, efter at have kastet Geværer og Trækoe — det var Flygtninge fra det berømte Kjøge-Slag, heel forskjelligt fra Slaget i Kjøgebugt. Disse gode Folk havde ogsaa redet vore Heste bort, som dog kom tilstæde igjen i et Par Dages Tid. Det Comiske var, at de bleve ved at løbe 8 Mile fra Valpladsen. Nu heed det, at engelske Afdelinger gennemstreifede Landet. Vi kjøbte da Viin og bagede Hvedebrød, samt for en Sikkerheds Skyld, som Gunild i Peder Paars kaster sine Krykker

og sagde ved sig selv: mens Fjenden fremrykker,
og fanger Overhaand, da dræber han især
dem, han hevæbnet seer og finder i Gevær,

gjemte vi Prytz's Uniformsstykker, Chacot og Sabel i Hvedeladen.

Endelig kom vor Helt hjem fra Kjøge-Slaget, Hest og Mand medtagne af Felttogets Retirade. Neppe havde han rigtig faaet Nathuen over Ørerne, saa kom der Ordre, at han skulde møde næste Dag i Nestved, hvor Castenskjold vilde samle sine jammerlige Troppe-Levninger; men jeg, som kunde forudsige, at denne Landeværns-Krig var endt,

meldte Svogeren syg, og derved blev det; thi nu hørte vi Drønet af Bombardementet paa Kjøbenhavn, og jeg besluttede med Thrap at ride hen til Rector i Sæbye for at høre noget Paalideligt, og at træffe Aftale om Tilbagereisen. Jeg reed med Svogestens Snogepander og Thrap med grøn Trøie, saa det var ingen Under, at en Piket hannoveranske Husarer, som holdt paa en høi Bakke ved Slagelse, antog mig for en Officeer med Tjener. Vi saae to Husarer springe ned, men i Hast trak jeg og Thrap vore Heste ind hos en Smed i Landsgrav — og sad i Vinduet og saae med Fornøielse Husarerne gallopere forbi. Efter nogle Timers Forløb sad vi i god Ro omkring Theebordet i Sæbye Præstegaard, da Kammerherre Hoppe, som dengang eiede Sæbyegaard, kom farende ind i Stuen med den Efterretning: »Kjøbenhavn har capituleret, og Flaaden er udleveret til Englænderne;» og nu hørte vi al den Jammer, Bombardements-Nætterne, Frue Kirkes Brand, Universitetets, Borchs Collegiums og mange Huses Ødelæggelse af congreveske Raketter o. s. v. Jeg og Thrap skyndte os nu hjem til Appelsbjerg, efterat have aftalt med Prof. Tauber om 8 Dage at begynde Skolen igjen.

Paa vor Hjemreise til Roeskilde saae vi de første Englændere i Ringsted, hvor de slet berygtede irlandske Jægere bivouakerede udenfor i store Træskure. Siden mødte vi to høie Skotter (som Almuen kaldte Skjortekarle) i deres smukke Nationaluniform. De gave Tegn at ville kjøre med os, men vi vare godt læssede, og da de begge havde en levende Gaas i hver Haand, som de vist ikke vilde slippe, saa nøiedes jeg med at pidske paa Hestene og komme fra dem. Jeg kan ikke sige, Moder var bange, men hun taledes ikke et Ord, som rigtig nok sjelden er hendes Maneer, naar hun sidder paa en Vogn.

I al Magelighed kom vi da til Roeskilde, og fandt vort lille, hyggelige Hjem bag Skolen i fuldkommen uskadt Tilstand. Frugterne hang paa Træerne, Pigerne havde holdt godt Huus, og vor Logerende, Z. Møller, som nu

var taget til Kjøbenhavn, havde vi meget at takke; thi han havde ved at kunne tale med Officererne og traktere dem med Viin forskaanet Huset for Indqvartering. Men dog, da de allerførste engelske Tropper kom i Roeskilde og de ikke ret vidste, hvor vor stakkels Armee var før Kjøgeslaget, blev de opmærksom paa Møller, der stod paa Gaden og betragtede dem nøie, og da de syntes, hans Ansigt saae lidt gavtyvagtigt ud (som virkelig ogsaa var Tilfældet), arresterede de ham som Spion, indtil han ved Øvrighedens Vidnesbyrd fik sin nærværende Stilling godtgjort. Idet jeg nævner ham, tænker jeg paa Frederik Schwartz, der efter min Kjendelse gik til Castenskjold. Han blev vel modtaget, blev Exerceermester og Pr. Lieutenant, da han hos Livjægerne var Overjæger. Efter at Castenskjolds Armee var opløst, vedblev han at være Officeer, og da han ved Lindendorfs Kromands Hjælp havde overrumplet en engelsk Bedækning, som førte endeel danske erobrede Vaaben med sig, og havde taget disse tilbage og faaet dem i Sikkerhed, saa — skjøndt man tillagde Kromanden den største Fortjeneste — blev Schwartz Ridder af Danebroge og fik Anciennitet i Armeen. Han var rigtig nok et dygtigt og vittigt Menneske med et anbefalende Udvortes, hvori han kunde lægge megen Gravitet. I Aarene 1808 og 1809, da vi havde baade Spanierne og alle Slags Folk under Solen, Tyskere, Franske o. s. v. i Landet, var der oprettet Commandantskaber i alle Stæder, der laae paa Routen, som Roeskilde, hvor der var en Stabsofficeer og et Par subalterne Officerer. Blandt disse fik vi vor gamle Ven Schwartz, der kom flittig til os, og var især Drengene til stor Plaisir. Efter nogle Aars Forløb var S. bleven Adjutant hos Prinds Christian, hos hvem han saaledes insinuerede sig, at han tilsidst var umistelig for Prindsen, drog med ham til Norge og tilbage igjen, og var stedse Lustigmacher, dog uden egentlig Ærgjerrighed. Han blev gift og fik en smuk Kone, men var imidlertid blevet hjertelig kjed af sit Hoflevnet, og gad nok

bytte det bort mod et godt Embede¹⁾. Hvad jeg forresten veed om ham, er sørgeligt. Ved Efterladenhed i Embedet, som vel havde sin Grund i hans Selskabstalent, blev han formedelst sine Undergivnes Bedragerier suspenderet, og om han end blev frikjendt for sin Person, havde Katastrofen virket saa stærkt paa ham, at han gik fra Forstanden og døde paa de Afsindiges Hospital i Schlesvig. Sic transit gloria mundi. Han var Fætter til Ludvig Abrahamson²⁾, som han jevnlig drillede med nogle Historier. Da han kom fra den juridiske Examen, hvor han hentedede kun et non, kom Ludvig hen og hvidskede til ham: »Er det nu nok, Fredrik!« og siden var han altid venlig og ydmyg mod Ludvig, der ellers satte Pris paa hans Talenter.

Efter vor Hjemkomst til Roeskilde maatte vi af og til have Indquartering af engelske Tropper. Hannoveranerne vare især yndede, hver de kom. I Holbæk hos min Fader havde en Major ved Husarerne og en elskværdig ung Mand, Lieutenant Heise, en Tidlang været indquarteret. Paa Gjennemmarschen til Kjøbenhavn, hvor Tropperne skulde indskibes, havde min Fader vist dem hen til mig, der efter Evne tog vel imod dem, og selv havde jeg en irsk Jægerofficeer og et Par af hans Folk i Qvarteer. En dansk Officeer besøgte mig, og saaledes sadde vi, Fjender og Venner, fortrolig sammen om en Bolle Punsch. Brødrene Dahl talede Engelsk med Irlænderen, og de tyske vare hjerteglade ved det gebrokne Dansk, de havde lært i Holbæk, hvor den stakkels Heise var bleven slemt saaret af Søster Milles blonde Lokker, hvoraf han viste mig en, han havde stjaalet for at følge ham i Døden, hvilken han ogsaa fandt 2 Aar efter i Spanien. Irlænderen troede sit

¹⁾ I et Dagblad, saa vidt jeg mindes Nationaltidenden, har for et Aarstid siden staaet offentliggjort en Række højest fortrolige Breve fra forskjellige fyrstelige Personer til den omtalte Schwartz.

H. F. R.

²⁾ W. H. F. Abrahamsons Søn. Se D. Smiths »Mindeblomster«, 1814.

Compagnie stødte, thi han bad mig om et dybt Fød og deri lod dem tømme deres Krudthorn. Dette Krudt gjorde jeg mig gode Venner med til Jægerbekjendte. Om Morgenens spiste mine Venner Hannoveranerne Frokost hos mig, og derpaa paraderede hele Esquadronen udenfor Adjunctens Huus til Drengenes store Glæde.

Nu havde vi da Krig med England desværre! omtrent som et Barn paa 8 Aar vilde slaas med en stærk Mand. Vi vare og bleve plyndrede, Landet oversvømmedes af vor allierede Franskekeiserens Tropper, som Bernadotte commanderede, meest tyske og spanske Folk. Engang kom Bernadotte gennem Roeskilde. Han heed dengang Prinds af Pontecorvo, og Embedsmændene stedtes til Cour hos ham — det var 1808. Da vor constituerede Rector, den ærlige Magister Schultz, skulde præsentere os, var han i Forlegenhed med det Fransøske. Han kaldte os les docteurs de l'école des savantes. Pontecorvo studerede over denne store Titel, til vor franske Lærer kunde tilbørlig bevidne vor Værdighed. — — — For øvrigt var Aaret 1808 uroligt for Roeskilde; thi 4000 Spaniere laae i Leir paa Bidstrup Mark, og i hele Byen var spanske Officerer indkvarterede. Paa Palaet boede Brigadechefen, den franske General Fririon, og hans Stab. Jeg havde først en uforskammet, men naragtig spansk Officeer, som syntes, at Domkirkens Taarn sveiede frygteligt og let kunde styrte ned. Jeg bestyrkede ham i denne Frygt, der ellers kun var et optisk Bedrag, naar Skyerne foer forbi dem, idet jeg forsikrede ham om, hvad der og var sandt, at der ikke var en Nagle slaet fast i Spirets Tømmer. Af Skræk pakkede han ind, og jeg fik Regimentskvartermesteren, en ærlig Canonicus, der viste mig sit Expectance-Brev paa et Canonicat i Sevilla, naar han havde udstaaet sin militaire Tjeneste. Med ham talte jeg Munke-Latin; og han var i høj Grad misfornøiet med den franske Over-commando. De mange Spaniere deelte Utilfredsheden med de militaire Øvelser, men legede heller som Børn med

Skolens Disciple og lærte dem at kaste med Discus og springe Buk. De undlod aldrig, naar de kunde, at møde paa Kirkegaarden paa Drengenes Legetid, og naar jeg (som var eller havde selv gjort mig til Inspecteur) klap-pede Drengene ind, bade de saa hjertelig om et Qvarteers Tid endnu. Imidlertid kom der Ordre til de spanske Tropper, at de skulde sværge Napoleons Broder, Kong Joseph, Troskabs-Eed. Da udbrød Opstand allevegne i den spanske Armee. I Nyborg samlede General Romana Tropperne, der laae i Fyen, og indskibede sig og dem paa engelske Skibe; men i Roeskilde var Opstanden plan-løs. Officererne bleve i deres Qvarteer, min Canonicus gik i Seng og trak Huen over Ørerne, medens hele Lei-rens Besætning strømmede til Roeskilde for at myrde alle de franske Officerer, men Generalen og hans Stab und-kom gennem Gangen til Domkirken, og forklædte som Bønder gik de i Baade over Fjorden til Selsøe. Kun een, og dertil et meget elskværdigt Menneske, en Adjutant Meribail, som boede i Byen, gik uden Hat og Sabel ind i Palais-Gaarden for at indfinde sig hos Generalen; men de rasende Soldater, mod al Krigerære, spiddede ham forme-lig paa deres Bajonetter, og da de ikke fandt de andre Franske, fyrede de paa den gamle Domkirkes Mure som Børn, og endelig trak de sig tilbage til Leiren, imedens de ganske i Blinde, thi os vilde de ikke ilde, fyrede Ge-værerne af, saa Kuglerne peeb omkring os i Haverne, der grændsede til deres Vei til Leiren. Min Fader var just i Roeskilde, og min Kone og jeg var med ham til Gjest hos vor Nabo, Prof. Tauber. Jeg var gaaet ud for at høre om Spektaklet, og da jeg spurgte den blodige Deel deraf, ilede jeg tilbage og fik min Kone og de andre til at gaae ind i Huset. Næste Dag trak da Spanierne op og vilde marschere til Kjøbenhavn; men allerede var Byen omringet af dansk Militair, der tvang Spanierne til at af-give deres Vaaben og drage til Castellet som Krigsfanger. Nogen Tid derefter kom de arme Mennesker modløse og

slet behandlede gennem Roeskilde for at udskibes ved Callundborg. Jeg havde gjort Bekjendtskab med flere af de spanske Officerer, der nu deels tilfods, deels pakkede paa Bøndervogne skulde marschere med, uden at man brød sig om deres Forpleining. Jeg ilede forud til Holbæk og fik der min menneskekjærlige Fader sat i Bevægelse for at modtage dem. Han var Mand for at skaffe Forfriskning til de Menige og gav alle Officererne Frokost, Kaffe og Viin i sin store, gjæstmilde Stue. Man sagde, at paa Grændsen til Spanien skulde de decimeres, og Resten sendes til de spanske Quiksølv-Gruber, som ere saa godt som Dødens Struber.

Samme Aar fulgte jeg ogsaa en heel Trop unge, alvorlige Krigere omkring i Domkirken paa deres Reise til den sikre Død. Det var en Levning af den tapre Partigjænger Schills Trop, som over Sverrig og Danmark førtes til Rhinen for at fusileres. — — — Den gamle Tauber tog Afsked (1808), og min kjære Conrector, Mag. Schultz, kom til Roret. Schultz og jeg vare fortrolige Venner. 1810 fik jeg min gamle Skolekammerat Peder Grib Fibiger til Collega, og bedre hen, da Behrmann og Bonnier gik af, min egen Discipel Thrige til Adjunkt. Jeg blev egentlig Major domus, og det gik fortræffeligt med Skolen, indtil vi desværre mistede vor fromme Rector Schultz, der døde 17. Jan. 1812. Vi holdt en Sørgefest over ham paa Skolen. Jeg holdt min første Tale for en talrig Forsamling (se Engelstofts Annaler 1813). Det var et haardt Slag for Skolen, som han styrede med Orden og Mildhed; men han var ængstelig af Naturen, og især voldte den tykke Anordning af 1810, som aldrig er efterlevet, ham stor Angst. Jeg fandt ham sukkende over den ved sin Pult, og jeg tog da det hæslige Hefte og kastede det i Kakkelovnen, men han sukkede: »hvad kan det hjælpe, jeg har jo i Skolebibliotheket over 10 Exemplarer.«

Skolen forvandt ikke sit Tab, da Hasselbalch blev

Rector October 1812. Han var en skikkelig Mand, min Studenterkammerat, der kunde have blevet en agtværdig Landsbypræst, men han var en daarlig Rector, ulærd og slap. For Skolen var han ligegyldig, og jeg maatte for mine Elevers Skyld i mine Skrive- og Tegn timer læse Latin i 2. Classe, som han stiltiende overlod mig. Skolen gik synlig tilbage trods Fibigers og mit Arbejde, der blev rigtig sat paa Prøve, da Hasselbalch trak sig tilbage til Viborg Rectorat.

1814 blev jeg Overlærer, var ved Hasselbalchs Forflyttelse constitueret Rector og som saadan dimitterede jeg 4 Disciple — — Samme Aar blev jeg ordineret til Præst ved St. Hans Hospital paa Bidstrup, hvor jeg alt i 2 Aar havde prædiket i kort Kjøle hver Søndag af christelig Omhu for de Gamle og Syge i Claude Rosettes, den ædle Katholiks, Stiftelse, der var forenet med Gale-Hospitalet. Til Spot og Skam for Geh.-Raad Mallings og Fattigdirektionens i Kjøbenhavn havde de flyttet Menigheden, som Claude Rosette havde givet 400 Rdlr. til en Præst, men ikke Præsten, der var kommen i Unaade, og ladet de Arme uden Sjelesorg i 3—4 Aar. Det var min Ven, Inspektør Fredrik Conradsen, som røstes over dem og formaaede mig til gratis at prædike. 1814 Pintsedag kom da Malling og Herrerne at visitere Stiftelsen, og anmodede mig om at prædike for dem. — — — Ved Middagsbordet reiste Malling sig op og i Directionens og de Fattiges Navn takkede mig, samt bad mig, om jeg vilde lade mig ordinere for at kunne meddele de Gamle Sacramentet.

Trods Pengeforandringen 1813 var jeg dog en heel Mand og solgte min Gaard i Roeskilde for 8000 Rdlr., betalte Prioriteter og al min Gjæld, da jeg drog til Saxkjøbing, hvortil jeg var kaldet 6. Juni 1815. Med Smerte skilte jeg mig fra min kjære Skole og Roeskilde, hvor jeg som Discipel og Lærer havde tilbragt 16 lykkelige Ungdoms-aar, krydrede med Kildevand og et muntret Sind.